

Регіоналізація і глобалізація

Василь ЛИСОГОР,
Ольга МОРОЗ,
Володимир МЕРЕЖКО

**НАПРЯМКИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
ТА СПІВРОБІТНИЦТВА
ВІННИЦЬКОГО РЕГІОНУ**

Резюме

Проаналізовано тенденції економічного розвитку Вінницького регіону в 2003 р. Визначено основні результати управління інвестиційною та кредитною політикою, промисловим виробництвом. На підставі аналізу соціально-економічного розвитку регіону висвітлено перспективи розвитку малого підприємництва, соціальної відповідальності бізнесу та основні стратегічні напрямки експортної політики.

Ключові слова

Економічний розвиток, інвестиційна та кредитна політика, промислове виробництво, розвиток малого підприємництва, зняття соціальної напруги в суспільстві, соціальна відповідальність та етика бізнесу, інфраструктура бізнесу, стратегія експорту.

© Василь Лисогор, Ольга Мороз, Володимир Мережко, 2003.

Лисогор Василь, докт. техн. наук, професор Вінницького державного аграрного університету, Україна.

Мороз Ольга, канд. екон. наук, доцент Вінницького торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету, Україна.

Мережко Володимир, радник заступника голови Вінницької обласної державної адміністрації з економічних питань, Україна.

Основні результати

Аналіз тенденцій фінансово-економічного розвитку Вінницького регіону протягом 2003 р. показав, що збережено «курс» регіону на економічне зростання. Розглянемо результати цієї діяльності стосовно окремих економічних напрямків.

Інвестиційна та кредитна політика

Інвестиції, як відомо, є основним чинником формування сталої тенденції до економічного зростання. Поліпшення стану залучення інвестиційних ресурсів, у тому числі за рахунок вкладів населення, можливе лише в результаті підвищення життєвого рівня населення, що є наслідком відомого в економіці ефекту мультиплікатора [1]. Такий стан чітко засвідчує позитивна динаміка показників, що є індикатором розвитку внутрішнього ринку, нормалізації системи фінансових потоків і поживлення інвестиційної діяльності.

Варто зазначити, що основними пріоритетами регіональної інвестиційної політики протягом останнього періоду стали:

- відмова від штучної підтримки неефективно працюючих підприємств, максимальне захоплення конкуренції, особливо в переробних галузях АПК;
- запровадження прозорих процедур банкрутства неплатоспроможних підприємств і входження на такі підприємства промислових інвесторів;
- відмова від практики встановлення адміністративних перешкод на шляху концентрації контрольних пакетів акцій у руках інвесторів;
- формування конкурентного середовища на ринку кредитних ресурсів та оптимізація стимулів для збільшення реального кредитування економіки;
- розвиток приватної ініціативи, особливо в галузі розвитку підсобних господарств у сільській місцевості.

Сьогодні можна констатувати, що визначені пріоритети інвестиційної політики отримали реальне підтвердження на практиці.

Відмова від штучної підтримки неефективно працюючих підприємств прискорила проведення структурної перебудови, а посилення конкурентного середовища створило потужну мотивацію щодо необхідності інвестування процесів модернізації та перепрофілювання виробництв.

Банківськими установами області було активно залучено кошти населення, підприємств, організацій, банків інших регіонів з метою формування кредитних ресурсів для кредитування реального сектору економіки Вінниччини. Станом на 1 жовтня 2003 р. загальні кредитні ресурси області становили 928 млн. грн. і, порівняно з відповідним періодом минулого року, зросли в 1,5 рази, або на 325 млн. грн.¹

За останні три роки банківські установи області активізували роботу з депозитами загалом, насамперед, за рахунок вкладів населення: за 2000 р. приріст загальної суми депозитів становив 52%, за 2001 р. – 58%, за 2002 р. – 77%. Станом на 1 жовтня 2003 р., порівняно з початком року, загальна сума депозитів зросла на 48,3%.

У структурі загальних кредитних ресурсів частка депозитів населення становила – 42%, в абсолютній сумі – 386 млн. грн., порівняно з відповідним періодом минулого року розміри депозитів населення зросли на 162 млн. грн., або в 1,7 рази.

Проблема внутрішнього інвестування не тільки економічна, а й соціально-етична. В області спостерігається відновлення довіри населення до банків, депозити населення зростають, хоча відсоткові ставки на строкові вклади населення поступово знижуються.

На нашу думку, довіра населення до банків – важливий резерв розвитку подальшого інвестування бізнесу.

Як свідчить досвід, перед виборчим процесом іноземне інвестування призупиняється або значно скорочується, і джерелом інвестиційних ресурсів на початку 2004 р. будуть саме внутрішні фінансові ринки. У свою чергу, заощадження зростатимуть тільки при підвищенні життєвого рівня населення за рахунок збільшення кількості робочих місць, підвищення доходів і відновлення довіри з боку громадян до держави і комерційних структур. У цьому напрямку необхідна прозора робота з банківськими установами, виважена регіональна інвестиційна політика.

Під регіональною інвестиційною політикою, загалом, розуміють принципи поведінки та прийняття рішень місцевих органів виконавчої та представницької влади щодо довгострокових програм капіталовкладень, зокрема мотивації капіталовкладень.

Ефективність регіональної інвестиційної політики значною мірою залежить від спроможності управління балансувати між інтересами бізнесу та територіальної громади щодо досягнення стратегічних цілей. А це, з одного боку, – забезпечення окупності інвестицій на розширеній основі, з іншого – зайнятість населення, комплексність розвитку території, формування доходної частини місцевих бюджетів.

¹ Тут і далі цифрові дані наведені за звітами головних управлінь Вінницької облдержадміністрації в 2003 р. [4].

Протягом останніх 11 років питома вага інвестицій в основний капітал за рахунок коштів державного бюджету скоротилася з 54,6% в 1990 р. до 4,6% в 2001 р. Причому найбільші темпи скорочення спостерігались у період гіперінфляції 1992–1993 рр. та різкого загострення фінансової кризи 1999 р.

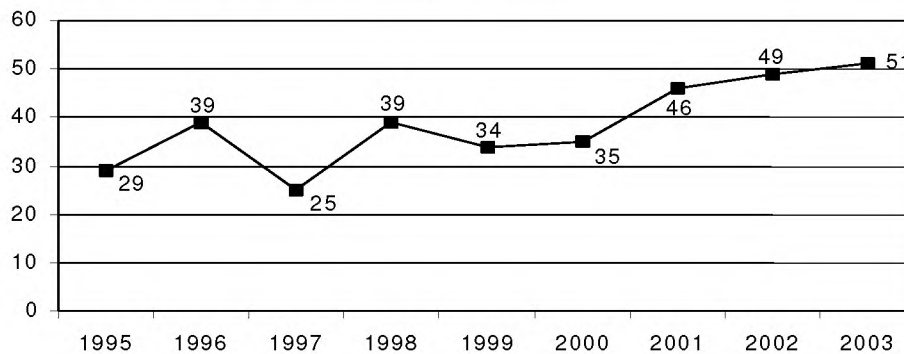
Отже, основний акцент уваги регіональної політики має бути спрямований на заохочення приватного інвестування як домінуючого чинника інвестиційного процесу в області.

Формування сталої тенденції до економічного зростання, що віддзеркалювалось на реальному поліпшенні рівня життя населення, потребує забезпечення щорічних темпів приросту доданої вартості на території області на рівні 8–10% упродовж 10 років. У свою чергу, за розрахунками головного управління економіки Вінницької облдержадміністрації, збільшення завантаження наявних виробничих потужностей дасть змогу збільшити приріст доданої вартості не більше, ніж на 8–12%. На нинішній день можливості подальшого економічного зростання за рахунок капіталу, накопиченого протягом попередніх років, економіка області майже повністю вичерпала. За тими ж розрахунками, для забезпечення задекларованих обсягів зростання потреба сфери матеріального виробництва та сфери послуг протягом 10 років становить біля 10 млрд. грн. При цьому є незаперечною доцільність враховувати специфіку формування доданої вартості області, 37% якої припадає на сільське господарство, 2% – на промисловість, 37% – на сферу послуг.

Існує тісний взаємозв'язок між загальною тенденцією до приросту обсягів промислового виробництва та поліпшенням інвестиційного клімату, що спостерігається протягом останніх трьох років. Це особливо чітко простежується в зміні технологічної структури інвестицій в основний капітал.

Рисунок 1.

Питома вага інвестицій в обладнання, %.

Так, саме на період початку поступового піднесення промислового потенціалу (у 2000–2001 рр.) в загальній структурі інвестування почало спостерігатися різке зростання інвестицій в обладнання. Для порівняння, інвестиції в обладнання в 2001 р. порівняно з 1995 р. збільшилися на 17 пунктів і досягли межі 46%. Щодо кредитування:

- банківськими установами області суб'єктам підприємництва видано кредитів на загальну суму майже 2,4 млрд. грн., що в 2,1 рази більше порівняно з відповідним періодом минулого року;
- фінансова наповненість товарних потоків дала змогу зберегти позитивну динаміку зростання обсягів промислового виробництва та забезпечити його приріст на рівні 14,5% порівняно з 2002 р.;
- розблокування системи фінансових потоків дало змогу залучити в економіку області понад 60 млн. дол. іноземних інвестицій, скоротити рівень бартерних операцій до 1,8%, а в сільському господарстві практично звести до нуля (0,2%);
- стабілізація виробничого потенціалу та цінової ситуації дала змогу забезпечити зростання на 25% середньомісячної заробітної плати та погасити заборгованість по ній майже на 7 млн. грн.

Тенденції розвитку галузей промисловості

Можна констатувати, що всі підгалузі харчової та переробної промисловості (які є ключовими для економіки області), незважаючи на складну ситуацію в аграрному комплексі на ринку сировини, стабільно нарощували виробництво. Підприємствами харчової та переробної промисловості вироблено 59,3% всієї продукції області і забезпечено приріст на 28,8% порівняно з показниками минулого року.

Уповільнилися темпи падіння в легкій і машинобудівній галузях, і, порівняно з початком року, на підприємствах цих галузей спостерігалось по-жвавлення економічних відносин.

Протягом трьох останніх років поступово вирішувалися та цілеспрямовано розв'язувалися проблеми окремих підприємств області, котрі створюють бюджет. У регіоні з'явилися нові перспективні виробництва, які впевнено влилися в економіку регіону і вже нині виробляють левову частку промислової продукції. Це такі підприємства, як ТОВ «Виробнича фірма «АВІС» (м. Вінниця), СУАП «Поділля-ОБСТ» (м. Вінниця), «Українська горілочна компанія «Nemiroff», ТОВ «Люстдорф» (Іллінецький район) і ряд інших.

У 2003 р. промисловими підприємствами області вироблено продукції (у діючих цінах) на суму 2413,8 млн. грн. Порівняно з відповідним періодом минулого року, було досягнуто приросту промислового виробництва на рівні 14,5%. За цим показником область посіла 15-е місце у державі (табл. 1).

Таблиця 1.

**Динаміка зростання (спаду) обсягів промислового виробництва
Вінницького регіону у звітному періоді**

№ з/п	За видами діяльності	За 2002 р., %	За січень-березень 2003 р., %	За січень-червень 2003 р., %	За січень-вересень 2003 р., %
	Промисловість – усього	4,0	9,7	12,6	14,5
1	Видобувна промисловість	16,0	-4,3	9,4	15,2
2	Харчова промисловість і переробка сільськогосподарських продуктів	10,7	23,6	26,8	28,8
3	Легка промисловість	2,0	-9,9	-9,2	-5,3
4	Виробництво деревини та виробів з деревини	7,7	44,6	48,2	50,6
5	Хімічна та нафтохімічна промисловість	-20	-6,5	0	-2,4
6	Виробництво інших неметалевих мінеральних виробів (будматеріали)	6,8	87,1	65,5	47,4
7	Металургія та обробка металу	-2,7	15,7	31,2	31,7
8	Машинобудування	1,3	-30,7	-21,1	-13,5
9	Інше виробництво	1,0	52,0	32,9	0,5
10	Виробництво електроенергії, газу та води	-12,5	-15,5	-18,4	-16,0

Високі темпи економічного зростання в промисловому виробництві області відбуваються за рахунок збільшення попиту внутрішнього ринку на вітчизняну продукцію та активізації експорту.

Розвитку промислового виробництва сприяло також зростання конкурентних переваг вітчизняних товаровиробників у харчовій промисловості, обумовлених, у першу чергу, ціною та якістю виробленої продукції, а також зростанням внутрішнього будівельного ринку. У свою чергу, це привело до росту попиту на вітчизняну продукцію, зокрема будівельні матеріали.

Основна група промислових підприємств області (310 одиниць) належить до переробної промисловості, котра виготовила 81,1% продукції від загальних обсягів виробництва. Стабільно працюють підприємства молочної, м'ясної, спиртової, хлібопекарської галузей, кондитерської та харчосмакової фабрик. Усі підгалузі харчової та переробної промисловості, незважаючи на складну ситуацію в аграрному комплексі на ринку сировини, стабільно нарощують виробництво. Протягом 2003 р. досягнуто таких показників.

1. Промислова переробка овочів і фруктів збільшилась на 45,93% (за рахунок збільшення виробництва соків, концентратів соків, фруктових та овочевих консервів). Понад 50% продукції цієї підгалузі виробляє СП «Поділля - ОБСТ», де виробництво збільшено в 1,6 рази. Також збільшили обсяги виробництва ВАТ «Могилів-Подільський консервний завод» – у 2,3 рази; ВАТ «Вінніфрут» – на 46,6%, ВАТ «Вінницький завод фруктових концентратів і вин» – на 37,0%.

2. У виробництві жирів – у 2 рази (за рахунок оновлення основних фондів і заготовлення сировини ВАТ «Вінницький олійно-жировий комбінат»).

3. У виробництві молочних продуктів – на 26%. З 24 підприємств цього виду діяльності значно збільшили обсяги виробництва Муровано-Куриловецький молокозавод – в 5,2 рази, ВАТ «Ямпільський маслозавод» – в 2,1 рази, ВАТ «Вапнярський молокозавод» – в 2,0 рази.

4. На виробництві напоїв – на 30% (за рахунок збільшення виробництва безалкогольних напоїв, спирту та горілки). За рахунок приватного підприємства «Виробнича фірма «Панда» – на 13,0%, Барського спиртового комбінату – в 2,6 рази, ЗАТ «Бершадський пивний комбінат» – в 1,8 рази, ДП «Українська горілчана компанія «Nemiroff» – в 1,6 рази.

5. В обробці зерна, виробництві крохмалю – на 35,1% (за рахунок ЗАТ «Подільське борошно», де збільшено випуск продукції в 9,2 рази; ВАТ «Вінницький комбінат хлібопродуктів № 2» – збільшено обсяги виробництва на 22,7%).

У виробництві інших харчових продуктів досягнуто приросту на 28,3% (переважно за рахунок ефективної роботи валоемних підприємств, таких як: ТОВ «Авіс» (приріст 27%), ВАТ «Вінницяхліб» (10,0%), ВАТ «Вінницька кондитерська фабрика» (10%).

Позитивні зрушення в роботі харчової галузі пов'язані з розширенням сировинної бази, залученням інвестиційних ресурсів і впровадженням сучасної маркетингової політики.

Прискорення темпів зростання Вінницького регіону відбувалося також за рахунок зростання виробництва будматеріалів. Обсяги виробництва збільшилися на 47,4%. Це відбувалося за рахунок зростання випуску виробів із залізобетону (в 2 рази). Тільки Гніванським заводом спеціалізованого бетону, питома вага якого в цьому виді діяльності займає майже 60%, виробництво збільшено в 2,1 рази. На 4,3% збільшено виробництво цегли.

За галузями, не віднесеними до інших груп, приріст становив 0,4%. Вінницький завод «Кристал» виробляє 95% обсягів продукції, виробництво збільшено на 2,8%. У 1,5 рази збільшено випуск продукції на деревообробних підприємствах. Так, колективне підприємство «Калинівський експериментальний завод» збільшило обсяги виробництва в 1,7 рази.

Металургійні та металообробні підприємства забезпечили приріст 31,7%. Так, ТОВ «Вінтар» – в 2,1 рази; виробничо-комерційна фірма «Авеста» – в 2 рази; ВАТ «Вінницький інструментальний завод» – на 5,4%; Вінницьке учбово-виробниче підприємство українського товариства сліпих – на 3,6%.

У гірничо-видобувній промисловості обсяги виробництва збільшились на 15,2%. Відповідно, зросли обсяги виробництва ВАТ «Іванівський спецкар'єр «Укрдорбуд» – у 4,7 рази; ВАТ «Стрижавський кар'єр» – у 1,8 рази; ЗАТ «Глухівецький гірничо-збагачувальний каоліновий комбінат» – на 38,6%; ЗАТ «Глухівецький каоліновий завод» – на 9,3%.

Тенденції розвитку малого підприємництва у Вінницькому регіоні

У теорії бізнесу існує така класифікація суб'єктів:

- мале підприємство «проти бідності» – це переважно підприємці – фізичні особи, що займаються торгівлею на ринках і наданням дрібних побутових послуг. Головна особливість цього прошарку полягає в тому, що це самозайняте населення, яке здійснює підприємництво задля задоволення своїх життєвих потреб і в переважній більшості не має амбіцій щодо розширення власної справи;
- стабільне мале підприємство – це переважно підприємства, що займаються як торгівлею, громадським харчуванням і послугами, так і виробництвом; які мають відносно невеликі, але стабільні обсяги доходу, певні основні засоби, але найчастіше також не мають амбіцій на значне розширення бізнесу та екстенсивне його зростання;
- «тигри» малого підприємства – суб'єкти малого підприємства, обсяги продажу яких відповідають визначенню малого підприємства, але ці компанії стрімко зростають і мають великі амбіції. Такі компанії, як правило, шукають і мають власні «ноу-хау», запроваджують найновіші системи управління, в тому числі контроль з якості продукції, і є найкращим плацдармом для інновацій [2: 61].

Мале підприємство Вінницького регіону сьогодні посідає суттєве місце у формуванні середнього класу суспільства. За даними моніторингових досліджень, в області наявна позитивна тенденція щодо його розвитку. Станом на 1 жовтня 2003 р. в регіоні діяло 7317 малих підприємств. Всього

в 2003 р. започаткували діяльність 11375 новостворених суб'єктів підприємницької діяльності, що на 25,8% більше, ніж за аналогічний період минулого року. При цьому варто зазначити, що кількість створених суб'єктів підприємницької діяльності (фізичних осіб) становить 105198, зростання – 28%. Кількість юридичних осіб (малих підприємств) становить 857, зростання – 4%. Динаміку зростання можна пояснити більш сприятливими умовами оподаткування для фізичних осіб, порівняно з підприємствами.

Аналіз доходної частини бюджетів показав, що посилюється роль малого бізнесу у її формуванні. Так, 25% загальних надходжень до місцевих бюджетів припадає на малий і середній бізнес. За спрощеною системою оподаткування працює майже 34% загальної кількості юридичних осіб і 33,4% фізичних осіб. При цьому питома вага єдиного податку в доходах бюджетів усіх рівнів зростає за три останні роки більше ніж у 2 рази і становить майже 5%.

Загалом, можна відзначити покращення стану фінансової підтримки розвитку малого підприємництва за рахунок коштів обласного бюджету. У 2003 р. на такі цілі в обласному бюджеті передбачено 4050,0 тис. грн., за станом на 1 жовтня було профінансовано 4025,0 тис. грн. В усіх місцевих бюджетах районів і міст передбачені кошти на підтримку розвитку малого підприємництва.

У Вінницькому регіоні починають інтенсивно розвиватися селянсько-фермерські господарства. Станом на 1 жовтня 2003 р. зареєстровано 1467 селянсько-фермерських господарств, з яких нині працює 87%. Тільки протягом січня-вересня 2003 р. було створено 87 селянсько-фермерських господарств. За чисельністю працівників і специфікою фінансово-господарської діяльності селянсько-фермерські господарства є різновидом малих підприємств у сільській місцевості. Тому варто відзначити, що показник кількості малих підприємств області, з урахуванням кількості селянсько-фермерських господарств, на 10 тисяч населення області становить 50 одиниць.

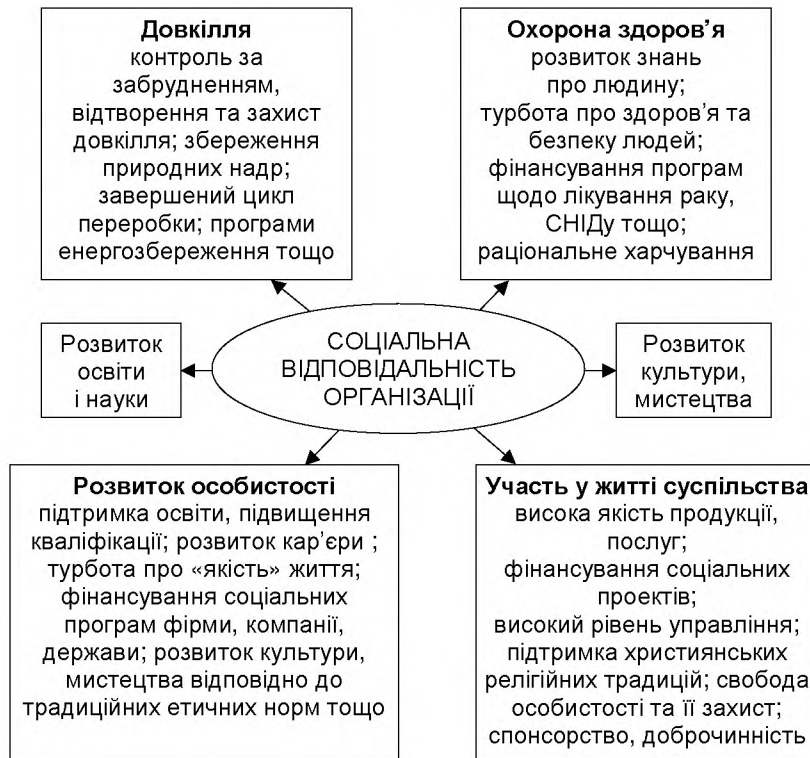
Підсумовуючи розвиток малого бізнесу в регіоні та користуючись наведеною вище класифікацією [2], можна зробити висновок, що у Вінницькій області яскраво представлені перші два прошарки суб'єктів бізнесу, а третій, предметом діяльності якого є інтелектуальна власність (ноу-хау, сертифікація продукції, товарів, франчайзинг тощо), має великий потенціал щодо розвитку у найближчій перспективі.

Поширення малого підприємництва передбачає не тільки економічний розвиток суспільства, а і його соціальну зрілість. Це формування позитивної ситуації ведення бізнесу на засадах загальнолюдських цінностей та зняття соціальної напруги. В цьому сенсі особливого значення набуває соціальна відповідальність бізнесу.

Соціальну відповідальність за духовно-етичний стан організації можна зобразити таким чином (рис. 2). Нині основними етичними пріоритетами для підприємця мають стати:

Рисунок 2.

Соціальна відповідальність організації

- впевненість у корисності своєї праці не лише для себе, а й для суспільства;
- приналежність до людей, які бажають і вміють добре працювати та реалізовувати свої здібності;
- віра у бізнес, ставлення до нього, як до мистецтва; визначення необхідності конкуренції та одночасне прагнення до співпраці; повага до особистості; повага до будь-якої власності, державної влади, політичного устрою, дотримання законодавства; довіра до інших, повага до професійної майстерності людей; визнання цінності освіти, науки, культури; усвідомлення необхідності дотримання екологічних норм; прагнення до інновацій; гуманізм; допомога малозахищеним людям; повернення до способу поведінки в душі християнства;

янських історичних традицій українців, етичних і культурних цінностей у суспільстві.

Навчання етичній поведінці у бізнесі важливе для його успіху, особливо, коли об'єктом підприємництва є торгівля, послуги, медицина.

В економічно розвинутих країнах вже давно визначено, що увага до етичних норм поведінки у суспільстві прямо пропорційно залежить від рівня життя людей.

Основні напрямки розвитку експортної політики Вінницького регіону

Вінницька область як адміністративно-територіальна одиниця України має великий потенціал у різних галузях соціально-економічного розвитку, що забезпечує позитивну динаміку співробітництва як з країнами Єврозою, так і з іншими країнами світу.

Біля 40% продукції підприємств області експортують більш ніж у 100 країн світу. Основні торгові партнери – Російська Федерація, Німеччина, США, Республіка Беларусь.

Область постачає та має реальні можливості й надалі нарощувати експорт устаткування промислової автоматики, систем виміру ваги, устаткування, систем моніторингу мереж електрозв'язку науково-впроваджувального підприємства «ІнноВінн»; устаткування і програмного забезпечення для цифрової фотометрії і картографії, у тому числі кольорових фотограмметричних сканерів і станцій державного підприємства «Гео-система»; діамантів вищого ґатунку, оснастки й інструментів для обробки алмазів державного підприємства заводу «Кристал»; широкої гами стрілецької зброї: бойових пістолетів, карабінів, мисливських гвинтівок науково-виробничого об'єднання «Форт»; високоякісної продукції Української горілчаної компанії «Nemiroff» і ЗАТ «Вінницький лікєро-горілчаний завод», що користується широким попитом споживачів у багатьох країнах світу.

Велику роль в економіці області відіграє легка промисловість. Ця сфера, за несприятливих умов, змогла утримати обсяги виробництва на високому рівні. Завдяки цьому зберігся висококваліфікований персонал і якісне устаткування, що зараз активно використовують для виробництва та експорту продукції в десятки країн світу, в тому числі, завдяки високій якості та помірним цінам, вона користується великим попитом у Німеччині, Італії, Франції та інших країнах ЄС.

Сферою, що має суттєвий експортний потенціал, є також агропромисловий комплекс. Вінницька область володіє багатими земельними ресур-

сами. Здавня Вінницький регіон називають «цукровим Донбасом» (тут працює більше 20 цукрових заводів).

Обласна державна адміністрація підтримує розвиток різноманітних форм підприємництва. Це дає поштовх до ефективного існування колективних господарств, акціонерних товариств, спільних підприємств.

Вінниччина має значні запаси корисних і рідкісних копалин. Найбільша група включає неметалічні мінерали, переважно натуральні будівельні матеріали (близько 800 найменувань).

На даний момент розроблено й ефективно використовується 15 родовищ мінералів. Серед них перше місце посідають каолінові родовища.

На території Муровано-Куриловецького району виявлено великі запаси флюориту. Це унікальне родовище в Україні, яке здатне цілком забезпечити потреби вітчизняних та іноземних компаній.

Запаси граніту містяться майже на всій території області, але промислово розробку ведуть на 12 родовищах із загальним видобутком 6 млн. м³ на рік.

В області знаходиться єдине в Європі родовище гранату. Цей мінерал використовують металургійні підприємства Запоріжжя і Кривого Рогу. У десятиох видах мінералів виявлено напівкоштовний камінь – опал.

Зовнішньоторгівельний оборот Вінниччини за січень-вересень 2003 р. збільшився на 31,7% (проти відповідного періоду минулого року) та становив 321,7 млн. дол. США. Загалом, зросли обсяги експорту (на 31,9%), які становлять 206,9 млн. дол. Обсяги експорту на душу населення становили 118,0 дол. Обсяги імпорту зросли на 31,4% і становлять 114,7 млн. дол. Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі становить 92,2 млн. дол. США. За показниками ефективності зовнішньої торгівлі Вінниччина знаходиться на 9-у місці в Україні.

Розширюється географія країн, з якими підприємства області мають зовнішньоекономічні відносини. У січні-вересні 2003 р. Вінницька область співпрацювала з 84 країнами світу.

Торгівельні потоки в зовнішньому товарообігу області розподілені наступним чином: Європа – 47,2 %, країни СНД – 38,9 %, Азія – 7,9 %, Америка – 5,8 %, Африка – 0,3 %.

Підприємства області торгують з усіма п'ятнадцятьма країнами Євросоюзу. За результатами 9 місяців 2003 р. зовнішньоторгівельний оборот області з ЄС склав 90 млн. дол., що більше відповідного показника минулого року на 23,5% і становить більше 30% у загальному товарообороті Вінниччини. На особливу увагу заслуговує перспектива розвитку соціально-економічної сфери регіону, міжнародного туризму, в тому числі «зеленого». Особливе значення для цього мають пам'ятки Подільського краю, зокрема музей-садиба видатного хірурга Миколи Івановича Пирогова з мавзолеєм, де знаходиться його вперше у світі забальзамоване тіло; унікальний скальний монастир у Лядаві, інші рідкісні історичні пам'ятки.

Висновки

Аналіз основних результатів економічного розвитку Вінницького регіону у 2003 р. показав, що спостерігається позитивна тенденція щодо економічного зростання.

Існують реальні можливості нарощування промислового виробництва у 2004 р. В регіоні відзначають зростання можливостей щодо внутрішнього інвестування, що є результатом часткового вирішення соціально-етичної проблеми. Іноземне інвестування дещо призупиняють або суттєво скорочують. Джерелом інвестиційних ресурсів на найближчу перспективу стають внутрішні фінансові ресурси, в т. ч. заощадження населення – за рахунок відновлення довіри людей і підвищення їх життєвого рівня.

У Вінницькій області набуває розвитку малий бізнес, починають працювати нові підприємства, предметом діяльності яких є й інтелектуальна власність (ноу-хау, сертифікація продукції, товарів, франчайзинг тощо). Зазначене має великий потенціал для розвитку у найближчій перспективі.

Поширення малого підприємництва передбачає не тільки економічний розвиток суспільства, а і його соціальну зрілість. Це формування позитивної ситуації ведення бізнесу на засадах загальнолюдських цінностей.

Основними торговими партнерами Вінницького регіону за обсягом експорту залишаються Російська Федерація, Німеччина, США, Республіка Беларусь, Молдова.

Література

1. Макконнелл К. Р., Брю С. Л. Экономикс: принципы, проблемы и политика. Пер. с англ. 11-го изд. – К.: Хагар-Демос, 1993. – 785 с.
2. Мале підприємництво України: процес розвитку. – К.: Інститут Конкурентного суспільства, 2001. – 253 с.
3. Невмержицький В. І., Мороз О. М. Етика та соціальна відповідальність бізнесу. – Українська наука. Минуле. Сучасне. Майбутнє. Вип. 7. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2003. – 365 с.
4. Поточні звіти управлінь Вінницької облдержадміністрації за 2003 р.

Стаття надійшла до редакції 26 листопада 2003 р.